

ZBIGNIEW FRĄCKIEWICZ

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

FRANCISZEK MARECKI

Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej

PROBLEMY ZASTOSOWANIA INTERNETU W WYBORACH

W artykule przedstawiono możliwości wykorzystania Internetu w wyborach na polskich uczelniach. Pokazano sposoby przeprowadzenia wyborów organów uczelnianych, a także wykorzystania Internetu do kampanii wyborczej kandydatów na różne stanowiska. Poruszono aspekty etyczne i prawne serwisu społeczności akademickiej, a więc stron internetowych uczelni i wydziałów, które obecnie mają wszystkie uczelnie. Poddano pod dyskusję społeczności akademickiej problem, czy informacje o kandydatach na różne funkcje, zwłaszcza rektora i dziekanów, są ich prywatną sprawą, czy są informacjami publicznymi. Czy zatem powinny one być prezentowane na internetowej stronie głównej uczelni i odpowiednio na stronach wydziałowych, czy na pracowniczych lub prywatnych stronach poszczególnych kandydatów? Czy informacja o stronie internetowej kandydata powinna być dostępna wszystkim zainteresowanym (czyli na głównej stronie uczelni lub wydziału), czy tylko pracownikom, a więc w serwisie pracowniczym (tj. w intranecie)? Zaprezentowano także problem niezależności i przejrzystości przeprowadzanych wyborów, czyli możliwości Internetu w kwestii informowania o wyborach, kandydatach i wynikach wyborów.

Wprowadzenie

W dobie społeczeństwa informacyjnego systemy informatyczne (Internet, telefonia komórkowa, telewizja satelitarna itp.) są powszechnie dostępne i wykorzystywane w różnych dziedzinach życia społecznego i gospodarczego¹. Przykładem są wybory przeprowadzane w różnych instytucjach i firmach w większości krajów demokratycznych. W artykule przedstawiono analizę problematyki wyborów na przykładzie polskich uczelni publicznych. Kompleksowe ujęcie tej problematyki obejmuje organizację wyborów oraz przeprowadzenie głosowania. Z uwagi na lokalny charakter takich wyborów problem głosowania ma mniejsze znaczenie. Najważniejsza natomiast jest organizacja wyborów – w ograniczonym czasie, z dostępem do informacji przez wszystkich zainteresowanych.

Wybory są cechą charakterystyczną demokracji i przeprowadza się je według różnych procedur, zwykle zgodnie z wcześniej uchwaloną ordynacją. Uchwalanie różnych aktów prawnych tradycyjnie wymaga głosowania, do którego dopuszczane są osoby obecne na odpowiednich zebraniach. Przy braku quorum pojawia się problem z podjęciem uchwały.

W dobie globalizacji rośnie liczba różnych instytucji i firm, które mają swoje siedziby na całym świecie. Członkami organów tych instytucji i firm są osoby z różnych krajów. Organizowanie zebrań światowych instytucji i firm dla podjęcia uchwał jest więc bardzo kosztowne.

Rozwiązaniem może być wykorzystanie globalnych systemów informatycznych, na przykład Internetu, telefonii komórkowej lub telewizji satelitarnej. Są jednak różne formy głosowania – jawne i tajne. Głosowanie jawne (na odległość) jest wykorzystywane na przykład na festiwalach piosenki Eurowizji lub Interwizji. Inaczej jest z głosowaniem tajnym². Dzięki zastosowaniu Internetu możliwe jest tu szyfrowanie informacji i wprowadzenie różnych algorytmów głosowania.

¹ *Internet w społeczeństwie informacyjnym*, red. A. Grzywak, WSB, Dąbrowa Górnicza 2003, *Informatyka ekonomiczna*, red. S. Wrycza, PWE, Warszawa 2010.

² Zob. ustawy: *Prawo o szkolnictwie wyższym*, DzU 2005, nr 164, poz. 1365, z póź. zm.; *O dostępie do informacji publicznej*, DzU 2001, nr 112, poz. 1198.

1. Problematyka wyborów w uczelniach

Zgodnie z przepisami ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym*³ na uczelniach publicznych wszystkie organy jednoosobowe i kolegialne są wyłaniane w wyniku wyborów według określonych przepisów. W artykule 71 ust. 1 tej ustawy zapisano, że „statut uczelni publicznej określa skład kolegium elektorów oraz tryb wyboru jego członków, tryb wyboru organów jednoosobowych, przedstawicieli do organów kolegialnych oraz osób pełniących inne funkcje z wyboru, z zachowaniem następujących zasad”. W mających niebawem wejść w życie znowelizowanych przepisów tej ustawy⁴ zapis ten pozostawiono bez zmian, a jedynie w niewielkim stopniu skorygowano dalsze ustępy.

Mimo że środowisko akademickie i władze większości uczelni publicznych rozumieją, na czym polega ich misja i rola w systemie demokratycznym⁵, to zdarzają się przypadki traktowania wyborów do organów kolegialnych i jednoosobowych jako wewnętrznej sprawy uczelni, dotyczącej jej pracowników, studentów i doktorantów⁶.

2. Rola Internetu w wyborach organów uczelni

Analiza witryn internetowych polskich uczelni publicznych może doprowadzić do wniosku, że zarządzający nimi, a więc władze uczelni, w niejednakowy sposób traktują Internet. Na ogół jest on powszechnie dostępnym źródłem informacji. Statut, regulamin wyborów, kalendarz wyborczy i inne sprawy dotyczące wyborów rektora są przedstawiane przez uczelnianą komisję wyborczą na głównej stronie internetowej uczelni, a sprawy dotyczące wyborów dziekanów – na stronach wydziałowych.

Niektóre uczelnie na swoich stronach internetowych nie podawały w ogóle informacji o wyborach, traktując je jako wewnętrzną sprawę lub zamieszczały je w serwisach przeznaczonych tylko dla pracowników. Niektóre ważne informacje, na przykład o spotkaniach przedwyborczych kandydatów na rektora, nie pojawiały się ani na internetowej stronie głównej, ani w serwisie dla studentów i dok-

³ *Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym*, DzU 2005, nr 164, poz. 1365 z póź. zm.

⁴ *Nowelizacja ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym*, <http://www.sejm.pl>.

⁵ <http://www.pw.edu.pl>; <http://www.us.szc.pl>; <http://www.pum.edu.pl>; <http://www.uw.edu.pl>.

⁶ <http://www.ps.pl>; www.zut.edu.pl.

torantów. Zgodnie z ustawą, studenci i doktoranci stanowią 20% składu kolegium elektorów, więc powinni mieć dostęp do informacji związanych z wyborami.

Jest oczywiste, że wszelkie ograniczanie dostępu do informacji publicznej, zwłaszcza o wyborach naczelnych organów uczelni publicznej, nie powinno być społecznie akceptowane. W uczelniach publicznych, a więc finansowanych z budżetu państwa, wybory wszystkich organów powinny mieć charakter publiczny, czyli być przeprowadzane w sposób jawny i transparentny dla całego społeczeństwa, które przecież je finansuje. Każdy obywatel powinien zatem mieć dostęp do pełnej informacji o przeprowadzanych wyborach władz i pozostałych organów uczelni publicznych. Pogląd taki uzasadniony jest nie tylko faktem, że w wyniku wyborów wyłaniane są władze oraz organy zarządzające uczelnią, ale też tym, że nauczyciele akademicy, którzy w większości tworzą te organy, są osobami pełniącymi funkcje publiczne. Wiedza o kandydatach do najwyższych funkcji w uczelniach publicznych powinna być więc jak najszersza. Kandydaci powinni natomiast mieć świadomość tego, że wyborcy mogą domagać się informacji nie tylko związanych z ich pracą, ale i z ich życiem prywatnym, czyli informacji niejawnych. Pogląd ten jest zgodny z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego⁷, w którym rozstrzygnięto konflikt między prawem obywatela do informacji publicznej a prawem do ochrony prywatności. W uzasadnieniu tego wyroku orzeczono, że nawet te informacje, które nie należą do informacji publicznych, mogą być interesujące dla opinii publicznej i dlatego powinny być udostępniane. Z wyroku tego wynika więc, że o osobach pełniących funkcje publiczne obywatele mają prawo widzieć więcej, niż o osobach, które nie piastują takich funkcji. Oznacza to, że działania organów publicznych, a więc również władz i administracji oraz uczelnianej komisji wyborczej, powinny być jawne i transparentne dla całego społeczeństwa, a nie tylko dla wydzielonych środowisk, na przykład pracowników uczelni. Ograniczenia wynikające z prywatności, a więc z ustawy o tajemnicy danych osobowych⁸, nie powinny więc wpływać na dostęp do informacji publicznych⁹. Warto podkreślić, że kodeksy etyczne środowisk akademickich¹⁰ są zgodne i spójne z tym wyrokiem.

⁷ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego, sygn. akt K 17/05 z dnia 20.03.2006 r., DzU 2006, nr 49, poz. 358.

⁸ Ustawa o ochronie danych osobowych, DzU 1997, nr 133, poz. 883.

⁹ Ustawa o dostępie do informacji publicznej, DzU 2001, nr 112, poz. 1198.

¹⁰ Nowelizacja ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym 2011, <http://www.sejm.pl>; Zasady i wytyczne „Dobre obyczaje w nauce”, 1994, <http://www.ken.pan.pl>.

3. Informacja publiczna w wyborach

Dostęp do informacji dotyczy zarówno sposobu przeprowadzania wyborów, a więc do wszelkiego rodzaju ogłoszeń uczelnianych i innych komisji wyborczych, jak i informacji o kandydatach do funkcji wybieralnych. Wszystkie informacje powinny być więc ogólnie dostępne. Wybory przeprowadzane w uczelniach publicznych powinny być przejrzyste i transparentne nie tylko dla członków społeczności akademickiej, ale również dla mieszkańców miejscowości, w której znajduje się siedziba uczelni oraz mieszkańców regionu i całego kraju, a także obcokrajowców, którzy na przykład zamierzają studiować lub pracować w tej uczelni. Dotyczy to zwłaszcza naczelnych organów jednoosobowych, a więc rektora uczelni oraz dziekanów wydziałów. Kandydatów na rektora uczelni czy dziekana wydziału powinni poznać pracownicy uczelni, studenci i doktoranci, ale także kandydaci na studia, ich rodzice oraz znajomi, potencjalni pracodawcy absolwentów uczelni, przedstawiciele organów centralnej administracji państwowej i regionu.

W większości uczelni publicznych dostrzeżono potrzebę i obowiązek przekazywania jak najpełniejszej informacji o wyborach, zwłaszcza rektora i dziekanów. Dlatego uczelnie oprócz wydawania specjalnych numerów czasopism uczelnianych coraz częściej wykorzystują nowoczesny środek przekazu, jakim jest Internet, do informowania o przeprowadzanych wyborach. Zajmują się tym głównie uczelniane i wydziałowe komisje wyborcze. Kandydaci na funkcje wybieralne również powinni mieć możliwość zaprezentowania siebie, swoich tez i programów, czyli wykorzystania Internetu do przeprowadzania kampanii wyborczej.

4. Wykorzystanie Internetu w wyborach

Obecnie raczej niemożliwe jest efektywne przeprowadzenie wyborów do organów jednoosobowych i kolegialnych w publicznej uczelni wyższej bez wykorzystania Internetu, zarówno przez komisje wyborcze, jak i kandydatów.

Rolę Internetu w wyborach uczelnianych powinna określić administracja uczelni. Może ona bowiem w dużym stopniu wpłynąć na wykorzystanie Internetu w wyborach. Decyzję w tej sprawie powinna również podjąć uczelniana komisja wyborcza, będąca niezależna od władz uczelni we wszystkich swoich

działaniach. Powinno to dotyczyć także dostępu do stron internetowych uczelni. Komisja powinna podejmować suwerenne decyzje w sprawach wyborów, a więc przede wszystkim określić i ogłosić w Internecie regulamin wyborów, zawierający między innymi zasady wykorzystania stron internetowych uczelni w celach wyborczych, a później konsekwentnie nadzorować ich realizację. Bez tego przeprowadzenie wyborów powinno być niedopuszczalne. Wszystkie decyzje uczelnianej komisji wyborczej muszą być niezależne od administracji uczelni i rektora, zwłaszcza gdy aktualnie pełniący funkcję rektor zamierza kandydować na kolejną kadencję. Wynika to z kodeksów etycznych środowisk akademickich¹¹.

Rektor kandydujący na kolejną kadencję nie może mieć wpływu na skład uczelnianej komisji wyborczej i jej przewodniczącego. Komisja ta powinna być wybierana spośród większej liczby kandydatów niż jej skład. Sposób powołania uczelnianej komisji wyborczej należy podać do wiadomości wszystkim wyborcom na głównej stronie internetowej uczelni. Internet powinien być wykorzystany od chwili rozpoczęcia akcji wyborczej, a więc przed powołaniem uczelnianej komisji wyborczej, która w dniu jej powołania powinna całkowicie przejąć inicjatywę w zakresie wyborów, a zwłaszcza wykorzystania sieci internetowej uczelni do celów wyborczych. Od tego czasu informacje o wszystkich istotnych działaniach i podejmowanych decyzjach wszystkich komisji wyborczych powinny być umieszczane na stronach internetowych uczelni czy wydziałów, czyli począwszy od informacji o powołaniu i ukonstytuowaniu się uczelnianej komisji wyborczej, a na wynikach wyborów kończąc.

Od początku wyborów na stronie internetowej uczelni powinien być dostępny regulamin wyborów do wszystkich organów jednoosobowych i kolegialnych uczelni oraz kalendarz wyborczy. Regulamin powinien określać między innymi sposób i możliwości wykorzystania Internetu do celów wyborczych zarówno przez komisje wyborcze i wszystkich kandydatów na funkcje wybieralne, którzy mają zamiar skorzystać z takiej formy dotarcia do swoich wyborców. Po przeprowadzeniu wyborów komisje wyborcze powinny ogłosić w Internecie sprawozdanie oraz pełne wyniki. Dobrym przykładem są witryny internetowe Sejmu i Senatu RP, na których są zamieszczone nawet stenogramy z posiedzeń.

Internet ma istotne znaczenie dla kandydatów na funkcje wybieralne. Każda osoba kandydująca powinna mieć możliwość zaprezentowania swoich poglądów, programu wyborczego itp., a Internet jest obecnie najlepszym narzędziem do tego celu. Kandydaci powinni przy tym mieć możliwości dotarcia do wybor-

¹¹ *Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym...; Ustawa o ochronie danych osobowych...*

ców i do całego społeczeństwa. Internet może posłużyć nie tylko do zaproszenia zainteresowanych na spotkanie kandydatów z wyborcami, ale jako platforma do wymiany poglądów i opinii między kandydatami i wyborcami. Internet jest idealnym środkiem do telekonferencji, wirtualnych spotkań z wyborcami, wymiany poglądów itp.

Tendencja do poszerzania zakresu transparentności życia publicznego jest unijnym standardem. Niektóre uczelnie doceniając rolę Internetu w wyborach, wykorzystują go w jak największym stopniu: zamieszczają ogłoszenia o organizowanych spotkaniach przedwyborczych kandydatów na rektorów, prezentują programy wyborcze kandydatów na wszystkie funkcje, nagrania filmowe i zdjęcia ze spotkań przedwyborczych kandydatów itd.

Są jednak uczelnie, które nie wykorzystują możliwości Internetu do celów wyborczych. Nie można akceptować stanowiska administracji uczelni, że strona internetowa jest jej wyłączną własnością, a kandydaci mogą korzystać na przykład z Google! Komisji wyborczej nie można narzucić zasad wykorzystania stron internetowych do celów wyborczych.

W demokratycznym państwie władze uczelni nie mają prawa ograniczać kandydatom dostępu do Internetu. Odpowiedzialność za wykorzystanie Internetu ponosi komisja wyborcza. Niedopuszczalne jest poinformowanie tylko pracowników uczelni o adresie, pod którym można zapoznać się z prezentowanymi przez kandydatów informacjami, i zatajenie tego przed pozostałą społecznością akademicką, na przykład przed studentami, doktorantami, społeczeństwem regionu. Ponadto nie należy zawierać żadnych porozumień z administracją uczelni w sprawie wykorzystania Internetu do celów wyborczych.

Podsumowanie

Internet z pewnością jest obecnie najefektywniejszym i najszybszym środkiem przekazu informacji. Może być wykorzystany do zorganizowania oraz przeprowadzenia wyborów. Przede wszystkim umożliwia przeprowadzenie zdalnego głosowania nawet w formie tajnej.

Internet może pomóc w sprawnym, przejrzystym i demokratycznym przeprowadzeniu wyborów w uczelni publicznej. Jest znakomitym środkiem do kontaktu między komisjami wyborczymi, kandydatami na funkcje wybieralne i wyborcami.

Internet umożliwia zamieszczanie ogłoszeń komisji wyborczych i jest idealną platformą do prezentowania kandydatów na funkcje wybieralne, a także do interaktywnego kontaktu wyborców z kandydatami i wyrażania opinii na forach społecznościowych. Nie zawsze jest on jednak wykorzystywany zgodnie z przyjętymi w środowisku akademickim zasadami etyki.

Doświadczenie z zastosowaniem Internetu oraz nauka na błędach, wzrost świadomości i znajomości prawa, a także propagowanie zasad etycznych w środowisku akademickim mogą doprowadzić do zmian w myśleniu i lepszego wykorzystania Internetu do celów wyborczych we wszystkich uczelniach w całej Polsce.

Literatura

- Buń R., Marecki J., *Kryptograficzne systemy wyborcze*, w: *Bezpieczeństwo informacji w systemach komputerowych*, t. III, materiały z konferencji, WSIZ, Bielsko-Biała 2002.
- Buń R., Marecki J., *Information Security in Voting Systems*, WNT, Warszawa 2004.
<http://www.ken.pan.pl>. *Zasady i wytyczne „Dobre obyczaje w nauce”*, 1994.
<http://www.krasp.org.pl>. *Kodeks „Dobre praktyki w szkołach wyższych”*, Kraków 2007.
<http://www.ps.pl>; www.zut.edu.pl.
<http://www.pum.edu.pl>.
<http://www.pw.edu.pl>.
<http://www.us.szcz.pl>.
<http://www.uw.edu.pl>.
- Informatyka ekonomiczna, red. S. Wrycza, PWE, Warszawa 2010.
- Internet w społeczeństwie informacyjnym*, red. A. Grzywak, WSB, Dąbrowa Górnicza 2003.
- Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym*, DzU 2005, nr 164, poz. 1365, z póź. zm.
- Ustawa o ochronie danych osobowych*, DzU 1997, nr 133, poz. 883.
- Ustawa o dostępie do informacji publicznej*, DzU 2001, nr 112, poz. 1198.
<http://www.sejm.pl> *Nowelizacja ustawy „Prawo o szkolnictwie wyższym”*, 2011.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego*, sygn. akt K 17/05, z dnia 20.03.2006 r., DzU 2006, nr 49, poz. 358.

PROBLEMS OF THE INTERNET APPLICATION IN ELECTIONS**Summary**

The paper hereby emphasizes the estimation test of possibilities which is given by the modern information tool in the form of the Internet which is used to carry out elections of authorities in the state university by the adequate bodies i.e. election panels as well as to carry out the election campaign of the candidates for elected functions which are nominated in such elections. Ethical and law aspects of the problem of the academic society service are mentioned which means Internet sites of universities and departments. This problem concerns all universities in Poland, both public and private ones. The academic society have to discuss the problem whether information about candidates for elected functions in the state university, especially for functions of the rector and dean are their own matter or it ought to be public information. The question must be answered whether information about such candidates should be presented in the main Internet site of the university and adequately in sites of departments or in the staff's sites or candidates' personal sites. Moreover, it is necessary to answer the question whether the information about the existence of the candidate's site should be available for all interested persons in the main university site as well department sites or only for the staff by means of the staff service – the Intranet. The second discussed problem is independence and transparency of elections carried out by election panels, i.e. the use of the possibilities of the Internet to inform the interested members of the public about elections, candidates and election results.

Translated by Zbigniew Frąckiewicz, Franciszek Marecki

